

Mahvî ile tanışarak ondan feyiz aldı. Böylece Gülşeniyye'nin Hâletiyeye koluna da intisap etmiş oldu. Hocası İsmâil Rüşdü'nün aracılığıyla tanıştığı Harîrîzâde Kemâled-din Efendi'den 1876 yılında Nakşibendiyeye, Celvetiyye, Şâbâniyye, Kâdiriyye, Rifâiyye ve Halvetiyye tarikatlarından icâzet alırken kendisi de ona Gülşeniyye icâzeti verdi. Edirne, Uzunköprü ve Keşan civarında yaptığı seyahatlerle etrafında geniş bir mürid halkası oluşan Şuayb Şerefeddin Efendi, Velî Dede Gülşenî Dergâhı'nda uzun yıllar irşad faaliyetinde bulundu ve 5 Haziran 1911 tarihinde Uzunköprü'de vefat etti. Cenaze namazı Edirne Eski Camii'nde kılındıktan sonra dergâhın hazîresinde Ahmed Müsellem Efendi'nin kabrinin yanına defnedildi. Hüseyin Vassâf ölümüne "şeyh-i ârif billâh" ifadesini, halifesi Şeyh Mehmed Şehrî, "Dem-i hûya verip demi pîr-i azîz Şerefeddin / Verdi hûya dem-i hû pîr-i âlem Şerefeddin / Habîbi hû dedi vardı cenâb-ı Şâh Şerefeddin" mısralarını tarih düşürmüştür.

Şuayb Şerefeddin Efendi'nin ikinci eşi Sümbül Hanım'dan Ali Seyfullah, Mehmed İrfan, Mehmed Kemâleddin ve Mehmed Vefâ adında dört oğlu ile Dervîşe Hanım adlı bir kızı dünyaya gelmiştir. Ali Seyfullah, Uzunköprü'de mektep muallimi iken yirmi iki yaşında veremden ölmüş, Mehmed İrfan ve Mehmed Kemâleddin, I. Dünya Savaşı'nda Suriye cephesinde şehid düşmüş, Mehmed Vefâ, Uzunköprü'de ablası Dervîşe Hanım ve eşi Gülşenî – Rifâî şeyhi Mustafa Zevkî Efendi'nin yanında hayatını sürdürmüştür. Şuayb Efendi'nin soyu kızı vasıtasıyla devam etmiş, aile 1934'te çıkan soyadı kanununun ardından Keçeci soyadını almıştır. Şuayb Efendi'nin vefatından sonra dergâhın postnişinliğine oğlu Mehmed İrfan Efendi, küçük kardeşi İsmâil Talat Efendi, yeğenleri Hâfız Sırrî ve Ahmed Hayâlî efendilerle damadı Mustafa Zevkî Efendi geçmiştir. Bunlar tarikat terbiyesini Şuayb Şerefeddin Efendi'den almışlardır. "Şerefeddin-i Sâni" lakabını alan Şeyh Ahmed Hayâlî ayrıca Hüdâyî Âsitânesi postnişinini Şeyh Gülşen Efendi'den Celvetî, Uzunköprü Müftî Ferîdüddin Efendi Dergâhı şeyhi Emin Efendi'den Rifâiyye icâzeti almış, münhal olan Saçlı İbrâhim Efendi Tekkesi'nde Rifâî şeyhliği yapmıştır.

Hüseyin Vassâf'ın melâmet ve mahviyet ehli, vahdet-i vücûd zevkine mazhar bir mürid olarak tanımladığı Şuayb Şerefeddin Efendi, Gülşeniyye tarikatı mensuplarınınca tarikatın son devirdeki müceddidi sayılmıştır. Nitekim, "Fâris-i meydân-ı

aşkımların Gülşen-i Sâni / Mürdeler ihyâ eder ol cân ile cânan benim" maktâ' beyitli bir fahriyyesinde kendisini ikinci İbrâhîm-i Gülşenî diye niteler. Pîrleri İbrâhîm Gülşenî ve Hasan Sezâi'nin yolundan giden Şuayb Efendi, Hüseyin Vassâf'a ve diğer halifelerine gönderdiği mektuplarıyla Hasan Sezâi'nin mektubat geleneğini sürdürmüştür ve mektup yazma biçiminde, üslûbunda, kullandığı mühürde onu taklit etmiştir. Hüseyin Vassâf'ın naklettiğine göre Şuayb Şerefeddin Efendi Anadolu, Rumeli ve Arabistan'da olmak üzere 400'den fazla halife yetiştirmiştir (altmış beş kadar halifenin isim listesi için bk. *Sefîne-i Evliyâ*, III, 278). En başta gelen müridlerinden biri olan Hüseyin Vassâf, şeyhinin kendisine yolladığı altmış üç mektubu *Mürâselât* adlı eserinde toplamıştır (Süleymaniye Ktp., Yazma Bağışlar, nr. 2310). Şeyh ile mürid arasındaki mektuplaşma geleneğinin önemli örneklerinden olan *Mürâselât*'ta ayrıca Şeyh Şuayb'in diğer halifelerine gönderdiği mektup sûretleri, hayatı hakkında bilgiler, "Şeref" mahlasıyla yazdığı bazı şiirler, Vassâf'ın Şeyh Şuayb'a ve bazı halifelerine yolladığı mektuplarla cevapları da yer almaktadır. Şadiye Çimen, *Şuayb Şerefeddin-i Gülşenî: Hayatı, Eserleri ve Mektupları* adıyla bir yüksek lisans tezi hazırlamıştır (2002, MÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü).

Eserleri. 1. *Îzâhu'l-merâm fî meziyyeti'l-ke-lâm*. Hasan Sezâi'nin, "Kalem-i sun'-i ezel her ne ki tahrîr etti / Kaydedip suh-i ebedde anı takrîr etti" beytiyle başlayan beş beyitlik gazelinin şerhidir (İstanbul 1310). Kalem sûresinin ilk âyetinin bir nevi îşârî tefsiri sayıldığından *Şerhu'n-noktati ve'l-kalem* adıyla da anılır. Eser, Yaman Arıkan tarafından sadeleştirilerek *Kâinâtın Mihveri* adıyla yayımlanmış (İstanbul 1975), bu yayının bazı ilâvelerle birlikte *Îzâhu'l-merâm fî meziyyeti'l-ke-lâm* ismiyle ikinci baskısı yapılmıştır (İstanbul 2001). **2.** *Risâle-i Nûr*. Allah'ın "nûr" isminin İbnü'l-Arabî, Niyâzî-i Mısri ve Hasan Sezâi'nin fikirleri çerçevesinde izahından ibarettir. Hacmi küçük olan risâle *Mürâselât*'ta bulunmaktadır. Ayrıca sadeleştirilerek *Îzâhu'l-merâm*'ın ikinci baskısına eklenmiştir. Hüseyin Vassâf, Şuayb Efendi'nin ayrıca *Şerh-i Salât-ı Meşîşiyeye*, *Keşî's-salât*, *Alâ Rivâyet-i Besmele-i Şerîf* ve *Hâtıra Defterleri* adlı eserleri olduğundan bahsetmektedir. Vassâf, *Hâtıra Defterleri*'nin bir kısmının Uzunköprü'de damadı Şeyh Mustafa Zevkî Efendi'de, diğerlerinin Gülşenî Velî Dede Kütüphanesi'nde bulunduğunu söyler.

Şuayb Şerefeddin'in Dede Ömer Rüşenî'nin bazı kaside, gazel ve rubâileriyle *Miskinnâme*'sinin bazı bölümlerinden ve diğer mesnevilerinden yaptığı bir seçme *Âsâr-ı Aşk* adıyla yayımlanmıştır (İstanbul 1316).

BİBLİYOGRAFYA :

Harîrîzâde, *Tibyân*, II, 128^{a-b}; Hüseyin Vassâf, *Mürâselât*, Süleymaniye Ktp., Yazma Bağışlar, nr. 2310; a.mlf., *Sefîne-i Evliyâ* (haz. Mehmet Akkuş – Ali Yılmaz), İstanbul 2006, III, 249-286; Himmet Konur, *Hasan Sezâi ve Mektupları Işığında Tasavvuf Hayatı*, İzmir 2003, s. 43-44; Selami Şimşek, *Edirne'de Tasavvuf Kültürü*, İstanbul 2008, s. 91-102; Mustafa Uzun, "Dede Ömer Rüşenî", *DİA*, IX, 81; Cemal Kurnaz – Mustafa Tatcı, "Hüseyin Vassâf", a.e., XIX, 18.

SEMİH CEYHAN

ŞUAYBİYYE

(bk. MEDYENİYYE).

ŞUAYBİYYE

(الشعبية)

Hâricî fırkalarından Acârîde'ye mensup Şuayb b. Muhammed'in (ö. II./VIII. yüzyıl ortaları [?]) görüşlerini benimseyen tâli bir fırka (bk. ACÂRİDE).

ŞUAYBİYYE

(الشعبية)

Şemseddin Muhammed b. Muhammed b. Şuayb el-Hicâzî'ye (ö. 1040/1630) nisbet edilen bir tarikat (bk. TARİKAT).

ŞU'BE b. AYYÂŞ

(bk. EBÛ BEKİR b. AYYÂŞ).

ŞU'BE b. HACCÂC

(شعبة بن الحجاج)

Ebû Bistâm Şu'be b. el-Haccâc b. el-Verd el-Ezdi el-Basri (ö. 160/776)

Tebeu't-tâbiin neslinden muhaddis, ricâl âlimi.

82-87 (701-706) yılları arasında Vâsıt'ta doğdu. Ailesi hakkında fazla bilgi yoktur, ancak ebeveyninin hadis öğrenmeye meraklı kişiler olduğu anlaşılmaktadır (Ab-

dülmelik Bekir, s. 15). Ezd kabilesinin mev-lâsı olan Şu'be ilk gençlik yıllarını Vâsî'ta geçirdi. 110 (728) yılından önce Basra'ya yerleşerek Hasan-ı Basrî'den fıkıh öğrendi. Beşşâr ve Hammâd adlı kardeşleri ilim tahsil etmesi için ömrü boyunca nafakasını üstlenmişlerdir. Gençliğinde şiire merak sarıp uzunca bir süre Tırmîh et-Tâî'den ders aldı ve Asmaî tarafından, "Şiir konusunda Şu'be'den daha bilgiliğini görmedim" ifadesiyle övüldü. Ancak daha sonra Hakem b. Uteybe'nin etkisiyle hadise yöneldi. Hasan-ı Basrî, Muhammed b. Sîrîn, Şa'bî, Enes b. Sîrîn, Amr b. Dînâr gibi şahsiyetlere yetişti ve 400'den fazla tâbiiden hadis alarak ashâbül-hadîsin en meşhur simalarından biri oldu (Mizzî, XII, 479-489). Kûfe, Mekke, Medine, Bağdat ve Medâin'e yolculuk yapan Şu'be'nin talebeleri arasında A'meş, Eyyûb es-Sahtiyânî, İbn İshak, Süfyân es-Sevrî, Abdurrahman b. Mehdî, Vekî' b. Cerrâh, Abdullah b. Mübârek, Yahyâ b. Said el-Kattân, Âdem b. Ebû İyâs, Ebû Dâvûd et-Tayâlisî ve Amr b. Merzûk zikredilmektedir. Hocalarının önemli bir kısmı da Şu'be'den hadis rivayet etmiştir. Şu'be gönlü zengin, fakirlere karşı merhametli, dünya malına değer vermeyen zâhid bir kimseydi. Onun idarecilerin ihsanlarını kabul etmediği belirtilmektedir.

Hadis ilmi açısından Şu'be'yi önemli kılan husus, *Kütüb-i Sitte*'de yüzlerce rivayetinin bulunması kadar Basra'da sistemli hadis tasnifini ve ricâl tenkidine dair bilgi toplama ve değerlendirme faaliyetini başlatmış olmasıdır (DîA, XXII, 85; XXXII, 170). Hadisin her alanındaki bilgisi dolayısıyla "emîrül-mü'minîn fi'l-hadîs" diye anılırdı. Zayf ve metrûk râviler hakkındaki değerlendirmeleriyle Iraklı âlimlere yol göstermiştir. Şâfîi, "Şu'be olmasaydı Irak'ta hadis bilinmezdi" diyerek onun bu özelliğine işaret etmiştir. Önceki nesillere ait ilmin dayandığı belli başlı kişilerden olduğu için döneminin meşhur isnadlarında mutlaka adı geçirdi. Hadislerin sağlam bir şekilde tesbitine önem verir, ehil sayılmayanların rivayete kalkışmasını eleştirir, hadis uyduran kimseleri sultana şikâyet etmekle tehdit ederdi. Sahih bir hadis elde etmenin kendisine herkesten ve her şeyden daha sevimli geldiğini söylerdi. Tedfîsi büyük bir suç kabul eder, mu'an hadisi muttasıl saymazdı. Hocalarının semâları açıkça belirtilmeyen veya kendisinin bilmediği rivayetlerini ve icâzette rivayeti benimsemezdi. İhtiyatı dolayısıyla sadece sika olarak tanıdığı kimselerden hadis alır, rivayeti perde arkasından duyan kişinin

semâını geçerli saymaz, takvâ sahibi olmayan kişilerden hadis rivayet etmezdi. En küçük bir şüphe durumunda rivayetleri terkederdi. Bu sebeple Şu'be'nin kendilerinden hadis naklettiği kişiler hakkında ayrıca araştırma yapılmadığı söylenmiştir. Bir mecliste en fazla iki hadis öğrenir, bunları hocasından defalarca dinleyip iyice ezberlemeden bir yenisine geçmezdi. Hadisleri yazarak değil ezberleyerek muhafaza ettiği, hadis yazan talebelerine öfkelenmediği söylenecektir. Hadis imlâ ettiği, başkalarına ait kitapları incelediği, mükâtebe yoluyla hadis aldığı, kitap telif ettiği ve şahsî bir kütüphanesinin bulunduğu bilinmektedir (Zehebî, *A'lâmü'n-nübelâ*, VII, 228; Abdülmelik Bekir, s. 29, 33, 37-38, 46, 53-54; DîA, XXII, 226; XXVII, 11). Şu'be'nin hadisle meşguliyetinin ilk yıllarında Râfizîler'in bazı görüşlerini benimsemişti, fakat Basralı hadis âlimleriyle yaptığı tartışmalar neticesinde bu görüşlerden vazgeçtiği belirtilmektedir (Hatîb, IX, 260). Kendisine *A'yanü's-Şi'a*'da yer verilmesinin bu sebeple olabileceği söylenmektedir (Mu.AU, VI, 195).

Kaynaklarda Şu'be b. Haccâc'a *el-Garâ'ib fi'l-hadîs*, *Kitâbü Şu'be*, *Muşannefü Şu'be*, *Tefsîrül-Kur'ânî'l-azîm* gibi eserler nisbet edilmektedir. Ehil olmayan kişilerin eline geçmemesi için ölümden sonra kitaplarının imha edilmesini vasiyet etmiş ve oğlu Sa'd bu vasiyeti yerine getirmiştir. Basra'da ilk musannifler arasında zikredilmesine rağmen günümüzde elde bir eserinin bulunmayışı bu durumla ilgili olmalıdır. Şu'be'ye ve rivayetlerine dair klasik dönemde yazılan eserlerden bazıları şunlardır: Ahmed b. Hanbel, *Kitâbü Hadîsi Şu'be* (Zehebî, *Tezkiretü'l-huffâz*, II, 665); Müslim b. Haccâc, *Meşâyihu Şu'be* (a.g.e., II, 590), *er-Ruvât 'an Şu'be* (Abdülmelik Bekir, s. 155); Ebû'l-Kâsım el-Begavî, *Hikâyâtü Şu'be* ve *'Amr b. Mürre (Cüz' min hikâyâti Ebî Bistâm* adıyla nşr. Abdullah Muhammed ed-Dervîş, *et-Türâşü'l-Arabî*, II/8 [Dımaşk 1402/1982], s. 120-128); Nesâî, *Müsnedü hadîsi Şu'be b. el-Haccâc* (DîA, XXXII, 565); Ebû Kureyş el-Kuhîstânî, *Kitâbü Hadîsi Mâlik ve Süfyân ve Şu'be* (Zehebî, *Tezkiretü'l-huffâz*, II, 766); İbn Hibbân, *Mâ hâlefe's-Sevrî fîhi Şu'be*, *Mâ 'inde Şu'be 'an Katâde ve leyse 'inde Ma'bed 'an Katâde*; Taberânî, *Müsnedü Şu'be (Hadîşü Şu'be b. el-Haccâc*; bk. Kettânî, s. 83); İbn Adî, *Cem'ü ehâdisi'l-Evzâ'i ve Süfyânî's-Sevrî ve Şu'be ve İsmâ'il b. Ebî Hâlid ve cemâ'at mine'l-*

mu'kallîn; İbnü'l-Muzaffer, *Garâ'ibü hadîsi Şu'be* (Abdullah b. Abdülazîz el-Gusn tarafından yüksek lisans tezi olarak neşre hazırlanmıştır, DîA, XXI, 148); Ebû Abdullah İbn Mende, *Garâ'ibü Şu'be* (İbn Hacer el-Askalânî tarafından *Tertîbü Garâ'ibi Şu'be li'bn Mende* adıyla bablara göre düzenlenmiştir, DîA, XX, 178); Ebû Bekir el-Berkânî, *Hadîşü Şu'be b. el-Haccâc el-Vâsîti*; İbn Şâzân el-Bağdâdî, *Hadîşü Şu'be* (DîA, XX, 370); Ebû Nuaym el-İsfahânî, *Meşâhîru ehâdisi Şu'be* (Ebû Nuaym, *Hilye* içinde, VII, 157-209); Hatîb el-Bağdâdî, *Mu'cemü'r-ruvât 'an Şu'be*. Zehebî, *Ne'fü'l-cu'be fi ahbâri Şu'be*. Abdülmelik Bekir Abdullah Kâdî, *Şu'be b. el-Haccâc hayâtühû ve hadîşühû* adıyla bir yüksek lisans tezi hazırlamıştır (Kahire 1401/1981).

Hadis alanıyla yakından ilgilenen bazı müsteşrikler, Şu'be hakkında çeşitli değerlendirmeler yapmışlardır. Emevîler'le Abbâsîler'i dine yaklaşımları ve ulemâ ile ilişkileri açısından karşılaştıran Goldziher, sünneti bir ilim ve hayat tarzı olarak yerleştirmeye çalışan Şu'be gibi âlimlerin -kendiyimle- dünyevî Emevî idaresi döneminde değil Abbâsîler sayesinde uygun ortama kavuştuklarını söyler (*Muslim Studies*, II, 76-77). Goldziher ricâl tenkidinin Şu'be döneminde başladığını da kabul etmektedir (a.g.e., II, 135). İsnadların belli bir dönemde birden fazla tarike yayılmasından kuşkulanan Schacht bu tariklerin çoğaldığı noktadaki râvileri "müşterek râvi" diye adlandırır. Ona göre müşterek râviler, içinde yer aldıkları isnadların kendilerinden önceki kısmını uyduran kişilerdir. Schacht bu bağlamda Şu'be'yi de müşterek râvi saymaktadır. Onun teorisini geliştiren G. H. A. Juynboll de Şu'be'nin İslâm tarihindeki en velûd müşterek râviler arasında bulunduğunu söyler. Juynboll'e göre, gerçekte var olmayan birçok ismi içeren ricâl literatüründe ve isnadlarda çok sık zikredildiği için inandırıcılığını kaybeden isimlerden biri sayılan Şu'be'nin itibarı istismar edilmiş ve onunla aynı adı taşıyan bazı uydurma râviler icat edilmiştir (*Muslim Tradition*, s. 143). Juynboll, genellikle Şu'be ile çağdaş kabul ettiği bu kişilerin gerçek ve tarihî Şu'be'den niçin ayırt edilemediği sorusuna cevap vermemektedir. Yine Juynboll'e göre Şu'be, müşterek râvi sıfatıyla uydurduğu rivayetlerle hadis literatürünü şekillendirmekle kalmamış, bu hadisleri Hz. Muhammed dönemine ulaştırabilmek için uzun ömürlü bazı râviler icat etmiş, Basra'da buna en

uygun isim olarak Enes b. Mâlik'i seçmiştir. Küfeliler'den öğrendiği yaş hilesini kullanan Şu'be, Enes'in uzun ömürlü, zengin ve çok sayıda evlât sahibi olması için Hz. Muhammed'in yaptığı duanın aktarıldığı haberin de kaynağıdır. Bu hadisin İbn İshak'ta yer almamasından hareketle hadisin o dönemde bilinmediği sonucunu çıkaran Juynboll'un, belirli bir dönemde tartışılan bir konu hakkında tartışan tarafların ilgili bir hadise işaret etmemesini o hadisin sonradan uydurulduğuna delil saydığı anlaşılmakta, onun bu yaklaşımının hem müsteşrikler hem müslümanlar tarafından eleştirildiği görülmektedir. İbn İshak'ın *es-Sîre*'sinde Enes'i Hz. Peygamber'den hemen sonra zikreden, yani onun sahâbî olduğunu gösteren birçok isnad bulunduğu halde Juynboll onun *es-Sîre*'deki isnadlarda sadece birkaç defa geçtiğini ileri sürmekte ve bunu iddiası için destek saymaktadır. Schacht sonrası genel çizgiyi takip ederek akîdevî veya hukukî bir kural yahut hükme mesnet olmadıkları sürece tarihî haberleri benimseyen Juynboll, Şu'be'nin bazı olayları gerçekten naklettiğini kabul etse de araştırmalarında daha çok Schacht'in son dönemlerde güvenilirliği iyice sarsılmış olan iddialarına dayanmaktadır.

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Sa'd, *et-Tabakât*, VII, 280-281; Fesevî, *el-Ma'rife ve't-tarih*, II, 283-285; İbn Adî, *el-Kâmil*, I, 81-93; Ebû Nuaym, *Hilye*, VII, 144-209; Hatîb, *Tarihü Bağdâd*, IX, 255-266; Mizzi, *Tezhibü'l-Kemâl*, XII, 479-495; Zehebî, *A'lâmü'n-nübelâ*, VII, 202-228; a.mlf., *Tezkiretü'l-huffâz*, I, 193-197; II, 590, 665, 766; İbn Hacer, *Tezhibü't-Tezhib*, IV, 338-346; *Hedyyetü'l-ârifin*, I, 417; I. Goldziher, *Muslim Studies* (trc. C. R. Barber – S. M. Stern), London 1971, II, 76-77, 135; Muhammed b. Ca'fer el-Kettânî, *er-Risâletü'l-müsterafe*, Beyrut 1400, s. 83-84; Abdülmelik Bekir Abdullah Kâdî, *Şu'be b. el-Haccâc: Emirü'l-mü'minin fi'l-hadis*, Kahire 1401/1981, s. 15, 29, 33, 37-38, 46, 53-54, 155-156; G. H. A. Juynboll, *Muslim Tradition*, Cambridge 1983, s. 143; a.mlf., "Şu'ba b. al-Hajjâj (d. 160/776) and His Position among the Traditionists of Basra", *Le Muséon*, CXI, Louvain 1998, s. 187-226; a.mlf., "Şu'ba b. al-Hadîdjâdj", *EP* (Ing.), IX, 491-492; Hüseyin b. Kâsım b. Muhammed en-Nuaymî – Hamza b. Hüseyin b. Kâsım en-Nuaymî, *İstidrâkât 'alâ Tarihî'l-türâsî'l-'Arabî*, Cidde 1422, VI, 72-73, 367; Necm Abdurrahman Halef, *İstidrâkât 'alâ Tarihî'l-türâsî'l-'Arabî*, Cidde 1422, IV, 58-59; M. Nâsir ez-Zeâyirî, "İbnü'l-Haccâc, Ebû Bistâm el-Vâstî Şu'be b. el-Verd", *Mv.AU*, VI, 195-200.

İBRAHİM HATİBOĞLU

ŞUF'A

(bk. ŞUF'A).

ŞUĞUL

(شغل)

Türk dinî mûsikisinde bir form.

Şuğl, Türk dinî mûsikisinde bestekârların Türk mûsikisi makam ve usulleriyle besteledikleri Arapça güfteli ilâhilerle verilen isimdir. Günümüze ulaşan örneklerden XVII. yüzyıldan beri şuğul bestelendiğini söylemek mümkündür. Sadettin Nûzhet Ergun XIX. yüzyılın sonlarına doğru şuğullerin tekkelerde büyük bir revaçla okunduğunu ifade eder. Şuğullerin büyük kısmı kolay anlaşılır ifadelerden meydana gelir, beste itibarıyla da hareketli eserlerdir. Ağızdan ağıza nakledilmesi esnasında zamanla bazılarının güftesi bozulduğundan pek azının güfte yazarı bilinmektedir. Bazı şuğuller Hz. Ebû Bekir, İmam Bûsîrî, Bilâl-i Habeşî, Muhyiddin İbnü'l-Arabî, Ahmed er-Rifâî ve Ahmed el-Bedevî'ye nisbet edilmektedir. Şuğuller tekkelerde zikir esnasında okunduğu için ritme uygun olması yönünde daha çok nîm-sofyan, sofyan, düyek gibi küçük usullerle bestelenmiştir. Özellikle bayramlarda ve kandil gecelerinde icra edilen ve daha çok Rifâî, Kâdirî, Bedevî, Desûkî, Sa'dî tarikatlarına has bir tören olan nebbe merasimlerindeki kıyam zikri esnasında vurulan halîle, mazhar, kudüm gibi çalgılar eşliğinde ilâhilerle beraber okunan şuğullerde ağırdan başlayıp giderek süratlenen bir seyir takip edilir.

El yazması güfte mecmualarında fazla şuğul yer almamakta, şuğul güftelerinin derlendiği mecmualara kütüphanelerde pek fazla rastlanmamaktadır. Bunların arasında İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi'nde kayıtlı bulunan (TY, nr. 4116) *Ebhe'nağamât fi terennümâtî ilâhiyyât* adlı eser en geniş şuğul mecmualarından biridir. Günümüz dinî mûsiki repertuarında da sayıları fazla olmayan şuğullere dinî mûsiki icralarında pek az yer verilmektedir. Zamanımıza ulaşan elli civarındaki şuğul repertuarının büyük bir kısmı Zekâî Dede'ye aittir. Bunların içinde bestesi Zâkirî Hasan Efendi'ye ait, "Şeff'û'l-halkı fi'l-maşşer Muhammed şâhibü'l-minber" mısrayla başlayan pençgâh; Hacı Fâik Bey'in, "Cûd bi-lütfik yâ ilâhî" mısrayla başlayan sabâ; Zekâî Dede'nin, "Ta'şşak-tü bi-envârî cemâlik" mısrayla başlayan hicaz, "İn nilte yâ rîha's-şabâ" mısrayla başlayan sabâ; Sadettin Kaynak'ın, "Yâ şâhibe'l-cemâl ve yâ seyyide'l-beşer" mısrayla başlayan hüzzam şuğulleri en meşhurlarındandır.

BİBLİYOGRAFYA :

Sadettin Nûzhet Ergun, *Türk Musikisi Antolojisi*, İstanbul 1942-43, I, 123; II, 401, 404; Suphi Ezgi, *Nazarî-Amelî Türk Musikisi*, İstanbul, ts., III, 85; Kâzım Uz, *Musiki Istilâhatı* (nşr. Gültekin Oransay), Ankara 1964, s. 68; M. Ekrem Karadeniz, *Türk Mûsikisinin Nazariye ve Esasları*, Ankara, ts. (Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları), s. 167; Nuri Özcan, *On Sekizinci Asırda Osmanlılar'da Dinî Mûsikî* (doktora tezi, 1982), MÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 38; Mehmet Emin Altıntop, *Türk Din Mûsikisinde Arapça Güfteli İlâhiler (Şuğuller)* (yüksek lisans tezi, 1994), MÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü; Mustafa İsmail Rızvanoğlu, *Eyyûbî Mehmet Zekâî Dede (1824-1897) Hayatı ve Dinî Eserleri* (yüksek lisans tezi, 1997), MÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 34-35; Öztuna, *BTMA*, II, 363; Süreyya Ağayeva, "Nevbe", *DİA*, XXXIII, 37-38.

ERDOĞAN ATEŞ

ŞUH

(bk. CİMRİLİK).

ŞUKRÂN

(شقران)

Şukrân Sâlih b. Adî

H. Peygamber'in âzatlısı, sahâbî.

Habeş asıllı olup adından çok Şukrân lakabıyla tanınmıştır. Habeşistan'dan Arap yarımadasına ne zaman ve nasıl geldiği bilinmemektedir. Resûl-i Ekrem'in âzatlılarından olduğuna dair rivayetlerde ittifak bulunmakla birlikte ona nasıl sahip olduğu konusu ihtilâfıdır. Bir rivayete göre Şukrân, Resûlullah'a babası Abdullah'tan kalmış, diğer bir rivayete göre Abdurrahman b. Avf tarafından Hz. Peygamber'e hediye edilmiştir. Özellikle ilk dönem kaynaklarında nakledilip tercih edilen üçüncü bir rivayete göre ise Resûl-i Ekrem onu Abdurrahman b. Avf'tan satın almış ve bir müddet sonra âzat etmiştir. Şukrân, Bedir Gazvesi'ne katılmakla birlikte fiilen savaşmadı; müşriklere alınan esirlerin başında muhafızlık yaptı. Henüz köle olduğundan savaş ganimetinden kendisine pay verilmediyse de müslümanların ona yaptıkları yardımlarla herkesten çok paya sahip oldu. Bedir Gazvesi'nin ardından âzat edildi ve Suffe ehli arasına girdi; hayatını Resûlullah'a hizmet ederek geçirdi. 5 (627) yılında gerçekleşen Müreysi' Gazvesi'nde elde edilen ganimetlere gözcülük yaptı. Hz. Peygamber'in naaşı yıkanırken su döktü, kabre konulurken dört kişiyle birlikte o da kabre indi, Resûlullah'ın elbise şeklinde giydiği kadife bir kumaş parçasını onun naaşının altına serdi.